

23. דב צמיר

זמן רב אני מהרהר בכך שבכותבי על כמה וכמה מציוני הדרך בחיי, הכרח שאציין את פועלו של החבר דב צמיר, המנהיג והמייסד של תנועת הנוער החלוצית דרור בברזיל. דב התאפיין תמיד כמנהיג כריזמטי, המציג את דעותיו וכופה את עמדותיו בשעות המכריעות ביותר בקורות התנועה.

לאחר ההכרזה על הקמתה של מדינת ישראל ב-14 במאי 1948, גדלה בבת אחת תנועת הנוער הקטנה דרור בסאו פאולו והפכה לקבוצה המאגדת חבורה גדולה של צעירים בעלי רמה אישית גבוהה בקהילה היהודית. באותן שנים היו פעילות קבוצות שונות של צעירים בתחומים החברתי והתרבותי. קבוצה אחת בויליה מְרִיאָנָה, ממנה באו דוד פרלוב ושמואל קרביצ'בסקי, קבוצה שנייה בקְנָה וְרָדָה, שלישית בלְפָה, רביעית באֵיפִירֶנְגָה, חמישית בבום רטירו, שישית בקְמְבוֹסִי ועוד ועוד. בימי ראשון היה סניף התנועה ששכן ברחוב פֶרְטֶס 93 שבבום רטירו, מול גֵ'רְדִין דֶה לִוִז ("גן האור"), קטן מלהכיל את שפע הצעירים שבאו להעשיר את התנועה מבחינה אנושית ולתת לה תוכן. הם לא הגיעו מעצמם. מישהו דחף אותם לכך, העניק להם את המסר הציוני וחינכם לשליחות הכמעט קדושה – להקים קיבוץ בישראל. יש לזקוף את האשראי לכך לזכותו של דב צמיר. השנים 1948-1952 היו תקופת "תור הזהב" של התנועה. הקמתה של מדינת ישראל חוללה משב רוח חיובי מבחינה ציונית

בכל רחבי הקהילה היהודית בברזיל ותנועות הנוער חשו בכך היטב. השנים 1949 ו-1950 הוקדשו ליצירת "קבוצות חיים" (קבוצות של חברים שהתכוונו לבנות יחדיו עתיד משותף), לביסוס התוכן והאידיאולוגיה של תנועת דרור בברזיל לאחר הרחבת שורותיה, ועד להחלטה המכרעת של התנועה על התמקצעות חבריה.

בסוף 1952 פרץ המשבר הראשון בתנועת הנוער. מנהיג התנועה דאז, פאול זינגר, הגיע למסקנה שהשליחות העיקרית של התנועה צריכה להיות הקמת בסיס למען הסוציאליזם בברזיל ולא בישראל. הדבר הביא לעזיבתו את התנועה אחרי סדרת דיונים אידיאולוגיים. הוא לקח איתו קבוצת חברים, שחלקם הצטרף אליו מסיבות אידיאולוגיות ואחרים מטעמים אופורטוניסטיים, תוך ניצול ההזדמנות לעזוב את התנועה, כי לא רצו להתמודד בפועל עם המעבר לחיים פרולטרניים.

ברור שאם מטרת התנועה הייתה רק להפיץ את רעיונות הציונות הסוציאליסטית בברזיל, יכולנו לחיות חיים שלווים יותר, אבל לא אמיתיים יותר. כל קבוצת חברים שעלתה לארץ מדי שנה הותירה אחריה חלל ריק בשורות התנועה. חברים אלה היו הגוף והנשמה של התנועה, אבל זה היה המחיר שנכפה עלינו: עלייה לארץ. בלעדי זאת לא הייתה זכות קיום לתנועתנו.

מובן שדב לא הנהיג לבדו את תנועת דרור באותן שנים. עוד טרם הקמתה של התנועה הייתה בסאו פאולו קבוצת חברים, מנהיגים אמיתיים, שפעלו ברחוב היהודי והיו מסורים לרעיון הציוני. הבסיס לפעילותם נמצא במחלקת הנוער של ה"סנטרו קבראָו בְּרִזִ'לִירו" שנוסד ב-1945 בסאו פאולו. בתקופת שלטון

הדיקטטורה של ג'טוליו וְרָגֶס נאסרה הפעילות במסגרת מפלגות פוליטיות. ב"סנטרו הבראו ברזילירו" היו הגרעינים הציונים העיקריים, ושם צמחה לאחר זמן התנועה הציונית המאוחדת של ברזיל, ובכלל זה תנועות הנוער החלוציות דרוו, בית"ר והשומר הצעיר. מקרב הפעילים בסאו פאולו ברצוני לציין את שמותיהם של החברים הבאים: בנימין רייכר, רבקה ברזין, חנה אילוז, הנריקה רוסט, ישראל שטיינבוים, זוליו מסטר, מרדכי חצור (חייצ'ק), לאה ואהרל'ה טלנברג, ניחה ויצחק פוקס, יוסף וילנסקי, פישל ונפתלי צ'רְשֶׁנְיָה (צורן).

הם היו חלוצי תנועתנו בסאו פאולו וחלקם גם בישראל. ממדינות אחרות בברזיל ברצוני לציין גם את שמותיהם של הפעילים הבאים: חנה רייכר (ציקינבסקי), לאה צמיר, מרים בריח (גנאור), רות ומקס רש, אפרים בריח, יוסף ואריה אתרוג ואברהם הצמרי (מושקה). רובם עלו לארץ בהותירם מאחור שורשים משפחתיים ענפים בברזיל והלכו לקראת עתיד לא בטוח, אבל הם זכו להגשים את האידיאלים שבהם האמינו בכל ליבם. אחרי 1948 הצטרפו אליהם למנהיגות דמויות חדשות: דוד פרלוב, שמואל קרביצ'בסקי, אמיר פלוט, ז'ורז'ה זוסמן, ריצ'רד קנר, פדרו קוסטוב, מירה ויינפלד (פרלוב), נחום פסה, פאול זינגר, זיגי פריזל, אילנה קורינלדי (צורן), ברנרדו (ברלה) רוזנבלט, נחמן פלבל, פיטר לוי, אברהם שיינפלד, אדית פריזל (חזן), בנימין רויזמן, בובי ביידר, אוסקר צימרמן, ויטוריו קורינלדי, יוסף אריה קרביצ'בסקי, ארווין סמל, יוחנן דרוקר, מרקין טודר, דוד פיינגלרנט, זיסיו סימבליסטה, אהרון קרמר והרבה חברים אחרים. הודות להם הפכה התנועה מחלום ותקווה למציאות ממשית, וכל זאת כתוצאה מהקבוצות

החדשות שדב צמיר עמל לגייס לתנועה. הם היו לחלוצים והפכו את דרור הקטנה לתנועת דרור החשובה, שבגלגוליה השונים נקראה דרור-גורדוניה, איחוד הנוער החלוצי, ולבסוף דרור-הבונים; בשם זה היא פועלת בברזיל עד היום.

דב נולד להיות מנהיג. מנהיג אמיתי הוא לפעמים אהוב ולפעמים לא. להגות רעיונות ולכפות אותם בדרכי שכנוע נחרצות על מנת להגשים אידיאל, זו משימה שלא כל אחד ניתן בתעצמות הרוח והנפש כדי לבצען. ייתכן שחלק מהחברים היה עולה לארץ גם ללא שיטת "הפרוזליטיזם" (שכנוע אידיאולוגי של החברים) שדב הגה, ובאמצעותה משך לתנועה הרבה צעירים מן הקהילה. אולי הם היו עולים לישראל בלי "דחיפות" או לחצים. אבל עם איזה תוכן ולמען מה?

בשנת 1950 קבע דב את הדרך. בפרק נפרד מתוארת הפגישה ההיסטורית בבית הספר היהודי שבשכונת לפה בסאו פאולו, אשר בה הוחלט שכל חבר יעזוב את מסגרת לימודיו וילמד מקצוע מועיל לחייו החדשים בקיבוץ בישראל. הייתה זו החלטה היסטורית, הלם אמיתי שהרעיד את החיים והדרכים של חברינו. רק מנהיג כריזמטי יכול היה להוביל את המהלך החדש של חינו. מי שהאמין ושילם את המחיר – אני מאמין בכך בכנות עד היום – בנה משהו שונה בעולמו האישי.

כאן, בברור חיל, הכרתי את דב מקרוב יותר, בחיי היום-יום. אחת מן התכונות הטובות ביותר שלו היא יכולתו להבין את הבעיות האישיות של החברים; באמצעותה הצליח להשפיע על ההחלטות החשובות שהתקבלו בחיי הקיבוץ.

דב זכה למלא תפקידים חשובים בחיי המדינה. שנים לאחר הגעתו לארץ היה פעיל בהנהגת התנועה העולמית של איחוד

הבונים בתל-אביב. בשנות השבעים כיהן כמזכיר הפנים של תנועת איחוד הקבוצות והקיבוצים, ובאמצע 1970 קיבל על עצמו את תפקיד מנהל מחלקת ההסברה של מפלגת העבודה. במשך שנים מספר עבד כיועצו של יצחק רבין בעת כהונתו הראשונה כראש ממשלת ישראל עד לבחירות בשנת 1977.

לא הכול היה גן של שושנים. קשה מאוד לבנות קהילה חדשה הכוללת חקלאים, מורים, מהנדסים, פסיכולוגים, עובדי שירותים, טכנאים בשטחי הייצור השונים, ובה חברים נשואים, רווקים, הורי חברים, עולים חדשים – כלומר קצת מכל דבר – ועל בסיס זה ליצור מודל חדש של חיים. בקהילה כה הטרוגנית אין זה דבר קל להגדיר מה טוב ונתון לכל חבר, ולא כל אחד מצליח להסתגל ולמצוא את מקומו בה. הרבה בעיות, הרבה חילוקי דעות, הרבה ריבים אישיים. אין ארוחות חנם. לכל דבר יש מחיר יקר ויש לשלמו.

מה יהיה עתידה של קהילת ברור חיל? היום אנחנו, כמו רוב הקיבוצים בישראל, מחפשים דרכים חדשות ושואפים לשמור, ולו במשהו, על העבר הקיבוצי. צר לי שהדור הצעיר בברור חיל מעדיף להסתגל למציאות הקיימת, אולי בשל דאגה מן השינויים הקיצוניים שהתחוללו בישראל בשנים האחרונות, ובוחר להעדיף עניינים פרטיים על חשבון הנושאים השיתופיים. ברור חיל השתנה מאוד, אבל העובדה הבסיסית נשארה. בניית קהילה של יהודים ברזילאים בנגב תישאר לנצח. אולי בעתיד, מי יודע, תציב קהילה זו אתגרים חדשים, מהסוג שאפיין בעבר הלא כל כך רחוק את דב צמיר וחבריו.